

הייתי ערבי במוסקבה

שראתה גבר אירופי חונף בין רגע לשייך ערבי אקוטי. משם לכיכר האדומה, לבה של מוסקבה, הפרידו רק כמה צעדים.

פראודל - אבל יריד

כיכר הגדולה, המשתרעת לרגלי חומות הקרמלין, היתה מלאה בני אדם. הם הצטופפו מול פתח המאוזוליאום, קברם של לנין וסטאלין החנוטים, סביב מדלי הבצל הצבעוניים של כנסיית בזיליוס הקדוש, או ליד סימנדרך חולפים כמו שליחי גאנה בתלבושתם הסגונית. הוטפתי עוררה את ההתעניינות הציבורית המקומה. אנשים חדלו אפילו להסתכל בשני החיילים המאובנים, ששמרו ברובים מכודנים על הכניסה למאוזוליאום, והצטופפו סביבי. "מאיפה אתה? מאיזו ארץ?" רצו לדעת.

"מסוריה", השיב זאב שיף. "זהו השייך סלים מנצור הדיוע". הסקרנות והידידות הגלויה נמחלו מיד כרגשי הערצה. "דרוויבה! דרוויבה! דרווגו" קראו כמה אנשים. "ידידותו ידיות! אתה חברו סיריה הרושו!"

מסביב צצו לפתע עשרות מצלמות ופנסים אוטוגרפים. הרגשתי כמו שחקן קולנוע מוקף מעריצים. זוג צעיר ניגש אלי, בקש להצטלם אתי. האשה עמדה מצד אחד, בעלה מצד שני והצלם התכוון להנציח את תמונת הידידות הסורית-סובייטית. אלא במקום שלושטנו, עמדה עתה קבוצה של חמישים איש שרצו להצטלם לזכרת, כשכפיתי מבהיקה במרכז. אחרי הצילומים הוציאה האשה הצעירה, בעלת הצמות הזהובות והעיניים התכולות הביישניות, סמל מארקה. "זה בשבילך", הסבירה לי בתנועת-ידיים. הקהל מסביב קרא לה שתענוד לי את הסמל. גם בעלה האריך בה. הצעירה, נטליה שמה, התקרבה אלי, אחזה ביד שלי מעלי וענדה עליו סמל צבעוני של הפסטיבל. הקהל מסביב פתח בקריאה מרוכזת. לא הבינתי מה אמר. לבסוף דחסו כמה ידיים את נטליה לכינור. היא כרכה את ורועותיה סביב צווארי והעניקה לי שניקה ארוכה. הקהל מסביב פרץ במתיאות-כפיים ובצחוק ידידותי, לדי עמד הבעל, כשחיוך רחב של הנאה טבוע על פניו.

ההתקבלות משכה אלינו עתונאי מקומי. יחד עם הצלם שלו, ניגש לראיין אותי. אנחנו רוצים לשמוע משהו על סוריה ידידתנו, פנה אלי, אחרי שזאב שיף הודיע לו באנגלית מנין אני. "אנחנו מדינה שוחרת שלום", הצהרתי. "אנחנו נלחמים בשיעבוד הקולוניאלי

גם תופעה דומה מאד לגילויי הידידות התדירים של יהודי מוסקבה לישראלים כשם שבהיותי ישראלי היו באים אלי יהודים ומכרזים: "שלום עליכם, אני יהודי" כן התקרבו אלי עתה מדי פעם כמה אנשים וביכרו אותי: "סלאם עליכם, מוסלמאן".

כי בברית-המועצות חיים מיליונים רבים של אזרחים מוסלמים, בעיקר בריסובליקות המזרחיות. במשך שעה אחת ניגשו אלי לא סחות מתריסר אנשים או קבוצות, שלמראה הכפיה שלי הרגישו צורך לברכני בברכה הערבית הקלאסית ולהתפאר בהיותם בני דת מוחמד. ליד כנסיית בזיליוס הקדוש, המשמשת עתה מוזיאון, עמדו שני מלחיצי הסובייטי, כשאחד מצלם את השני על רקע הבניין העתיק. ניגשתי אליהם. השניים נעצו בי זוג עיניים ונראה כי לא יכלו להירגע מהעובדה שהם לוחצים את ידו של סורי אמיתי. הסתבר כי השניים משרתים על גניית מלחמה סובייטית בים השחור, בילו עתה את חופשתם במוסקבה.

"האם הייתם כבר בים התיכון?" שאלתי. לא, הם לא עזבו את הים השחור. האם הייתם רוצים לבקר בסוריה עם אניתכם?" המשכתי לשאול. "דא, דא", ענו בהתלהבות.

"רק בלי מלחמה!"

שיחה המעניינת ביותר שהייתה לי אותו יום התגלה עם מהנדס צעיר, בעל הופעה אינטליגנטית ונמרצת. כמו כמעט כל בני מוסקבה, אשר אתם דיברתי, הראה המהנדס בקיאות מפתיעה בענייני המרחב. אורח אמריקאי רגיל יתקשה בדרך כלל לומר מה הן המדינות הערביות הגובלות עם ישראל והיכן בדיוק נמצא מדבר סיני. אולם במוסקבה גיליתי שאנשים מתעניינים מאד במה שמתרחש בעולם, ומלבד הידיעות השוטפות המופיעות בעתונות מקבלים הם הרצאות ושיחות-הסבר במקומות עבודתם או במועדונים.

מאחר שענייני המרחב בכלל וסוריה בפרט היו מרכז החדשות באותו זמן, גילו בני שיחי בקיאות לא מעטה בסבך המרחבי, את חנייה, המהנדס, החלטתי לשאול שאלות סרובוקסיביות. "מה דעתך על הסיכסוך בינינו לבין ישראל?" שאלתי בפתיחת השיחה. הוא הרהר מעט והשיב: "כמובן שהמאבק שלכם צודק. אתם רוצים להשתחרר ואילו ממשלת ישראל ממלאת תפקיד בתוכנית האימפריאליסטית לשיעבוד המזרח התיכון. זהו סיכסוך אשר חייב למצוא את פתרונו בדרך של הגיון".

"בינינו ובין היהודים אין הגיון!" הצהרתי בתוקף. "יש רק עניין של צדק. והצדק עמוג. מדינת ישראל אין לה זכות קיום. מה דעתך על בעיית הפליטים — האם אינך חושב

אתה לענוד לי סמל, לחתשק איתי ולהצטלם בחברתי. כביטוי לידידות בין העם הסובייטי והסורי. בתופעות ירי דות כאלה נפגשתי על כל צעד ושעל ברחבי הבירה הרוסית.

שהם רשאים לשוב לבתיהם?" שאלתי אותו בהתרגשות רבה. חנייה נראה מופתע מעוצמת התרגשותי. "כן, כן, בחדאי. גם לבעיית הפליטים צריכים למצוא פתרון. אבל הכל בדרכי הגיון ושלום." "איך אפשר לדבר על שלום?" המשכתי להתרעם. "כל יום יש תקריות על הגבול. אנחנו לא נשתוק, עד שלא נחשל את ישראל ונשיג את זכויותינו." ושוב שאלתי: "מה יהיה במקרה של מלחמה — האם תעזרו לנו?"

"אנחנו נעזור לתנועת השיחרור שלכם בכל הדרכים", השיב חנייה, כשעל פניו ארשת חמורה. "רק לא במלחמה. אל תתחילו מלחמה." הקהל שעמד מסביב נד בראשו, כמסכים לכל מלה שהשמיע המהנדס בן ה-35. "זה לא תלוי בנו. ישראל היא הרוצה במלחמה. אתם שלחתם לנו נשק — טנקים, מיגים, תותחים. כשיבוא הזמן נדע להשתמש בהם." "אם תותקפו עליידי כוחות האימפריאליזם, נבוא לעזרתכם", סיכם חנייה. "אבל למען השם, אל תתחילו במלחמות. אנחנו לא רוצים מלחמה." ***

המעם אין בראבו

אב שיף משך את שרול העבאיה שלי. "דו", אמר לי, "נלך מכאן. מתחילים להסתובב פה ערבים אמיתיים. לא כדאי לסבך את העניינים." נפרדתי מהקהל הרב ופניתי בדרכי חזרה למלון מוסקבה. אולם ההתקדמות היתה איטית מאד. על כל צעד ושעל ניגשו אלי אנשים שביקשו להצטלם אתי, או לקבל חתימה לזכרת.

גבר בלונדי גבוה מאד הרים כלפי את מקל הטיולים שלו, בתנועת ידידות, וקרא: "בראבו ערבסקי! בראבו!" ניפנסתי לו והמשכתי בדרכי. כעבור רבע שעה, עברתי שוב באותו מקום. הפעם הלכתי בצחארון פתוח, בלי עבאיה וכפיה, אך חששתי שמא יכיר אותי אחד ממאות היידיים שנוצרו לי בשעת טיולי הקודם בכיכר. איש לא הכיר אותי. הבלונדי הגבוה, שעבר עתה בכיחן ההפוך, חלף על פני הביט בי בחוסר עניין משחזר והמשיך מבלי שיעצור אף לרגע, וכשמקלו מתנווד בקצב אחיד. הוא לא תיאר לעצמו כי הישראלי שהלך מולו היה לפני כמה דקות אותו שייך ערבי מכובד. הוא לא הראה שום חשק לקרוא: "בראבו ישראלו!"

תחי הידידות!

זאת היא נסליה, 26 ילדת מוסקבה, אחת ממאות התושבים שהצטופפו סביבי בעת

המערכי ברית-המועצות היא ידידתנו והיא עוורת לנו עליידי משלוח נשק ותמיכה פוליטית חשובה. הקהל סרץ בתרועות והחל ממסיר עלי עשרות שאלות. חלקן באנגלית, אני עניתי רק בערבית. "מה אתה עובדת?" שאל אחד.

"עובדת? תמהתי. אני לא עובדת יש לי מספיק אנשים שיעבדו בשבילי", עניתי ולאחר שדברי תורגמו, הוספתי: "יש לי הרבה אדמות. האבא שלי הוא אחד האפנדים הגדולים של סוריה. 23 כפרים שייכים לנו." והוספתי עוד כמה תיאורים של מעמדי הפיאודלי האיתן. "עכשיו בחדאי ייעלמו כל החיוכים", אמרתי לעצמי. "הרי אני אויב המעמד".

טעיתי. גילויי הידידות והסולידריות נשארו כמקודם. עתה רק נוספה להם סקרנות כפולה ומכופלת. בני רוסיה, שגדלו במשטר הקומוניסטי ולא הכירו כל מסגרת כלכלית או חברתית אחרת, התעניינו רק לדעת איך פועל אותו משטר שתיארתי להם. האם האיכרים מקבלים שכר? האם הם חופשיים לעזוב את הכפר שלהם, האם יש לי טרקטורים רוסיים? ובכלל — האם באמת לא עובדת? הרי לא ייתכן שאדם לא יעבוד.

שוב הסברתי להם את עובדות החיים הפיאודליים. זה לא הפריע לידידות. אבל סוריה היא ארץ אוטיקולוניאלית, סיכם העתונאי, ולכן אנחנו יידיים. ואו שאל אותי מה דעתי על ברית-המועצות. "חאלה, יה סלאם!" השבתי, תוך כדי כך הצמדתי את אצבעות יד ימיני המקובצות אל פסתי, ובמיטב הסגנון הערבי הפרחתי נשיקת-התפעלות. "עוד פעם? עוד פעם?" צעקו הצלמים. "שאל אותי עוד פעם מה דעתי!" חזרתי על התנועה האקוטיית.

"סלאם עליכם, מוסלמאן!"

גם כשהייתי מטיי ברחובות מוסקבה ומציג את עצמי כישראלי, הייתי נתקל בגילויי אהדה. לא רק יהודים, אלא גם לאריהודים היו נדחקים סביבי ומבקשים לדעת משהו על ישראל. אך כמעט תמיד, היו מוסיפים: "זה לא טוב לעשות מלחמות. אתם צריכים להסתדר עם הארצות הערביות ולא לעזור לארצות הקולוניאליות." אולם גם ברגעי ההצלחה הגדולים ביותר שלי כישראלי לא הייתי מושך תשומת-לב ואהדה כאלו שזכיתי להן אותו בוקר, בכיכר האדומה. הכפיה והעבאיה היו אחראיות לכך לא במעט, אולם אין כל ספק כי עצם היותי ערבי עורר אהדה ספונטאנית. לתמהוני גיליתי